

ERASMUS+ **Joint Mentorship**

Better Cooperation for Better VET

MODUL 3: Planiranje, programiranje i izvođenje učenja i poučavanja u radnom okruženju

---

Teme:

1. Kurikulumsko-kompetencijski pristup planiranju i programiranju odgojno-obrazovnog procesa
2. Poučavanje i učenje u radnom okruženju
3. Prilagodbe poučavanja za učenike s posebnim potrebama
4. Suradnja u procesu učenja i poučavanja.

MODUL 3: Planiranje, programiranje i izvođenje učenja i poučavanja u radnom okruženju

Autor:

Mirjana Laginja

Uredništvo:

Mirela Franović (Hrvatska obrtnička komora, Odjel za obrazovanje)

Martina Holenko Dlab (Sveučilište u Rijeci, Fakultet informatike i digitalnih tehnologija)

Grafički dizajn i digitalna obrada:

Martina Holenko Dlab (Sveučilište u Rijeci, Fakultet informatike i digitalnih tehnologija)

Mjesto i godina izdanja:

Zagreb, 2024.

Kontakt:

hok@hok.hr

Licencija:

Ovaj dokument je objavljen pod sljedećom licencijom:

Creative Commons [Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 4.0 međunarodna](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/) (CC BY-NC-SA 4.0)

Imenovanje je potrebno izvršiti na sljedeći način: Projekt Joint Mentorship: Better cooperation for Better VET, <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/projects/search/details/2022-1-HR01-KA220-VET-000086943>

Izjava o odricanju od odgovornosti:

Ova publikacija odražava isključivo stajališta autora te ne odražava nužno stajališta Europske unije.

Sadržaj i ishodi učenja modula

U okviru trećeg modula bavit ćemo se kurikulumsko-kompetencijskim pristupom planiranju i programiranju odgojno-obrazovnog procesa te izvođenjem učenja i poučavanja u radnom okruženju.

Treći modul sastoji se od **sljedećih lekcija**:

1. Kurikulumsko-kompetencijski pristup planiranju i programiranju odgojno-obrazovnog procesa
2. Poučavanje i učenje u radnom okružju
  - 2.1. Priprema okruženja za učenje
  - 2.2. Izbor naučnika i uvođenje u radni prostor
  - 2.3. Neposredan rad s učenikom na radnom mjestu
3. Prilagodbe poučavanja za učenike s posebnim potrebama
  - 3.1. Daroviti učenici
  - 3.2. Učenici s teškoćama
4. Suradnja u procesu učenja i poučavanja.

Na početku svake lekcije naveden je kratki sažetak, ključni pojmovi koji će se obrađivati u okviru lekcije i ishodi učenja za koje se očekuje da ćete ih steći. Preporučamo da rezervirate vrijeme za učenje, otklonite eventualne ometače Vaše pažnje i savladavate lekciju po lekciju.

Nakon što uspješno savladate treći modul očekuje se da ćete biti sposobni:

- navesti kurikulumske dokumente u strukovnom obrazovanju
- prepoznati sastavnice kurikuluskog planiranja i programiranja
- opisati zadaće mentora u planiranju učenja i poučavanja u radnom procesu
- razlikovati pojmove kvalifikacije, kompetencije, ishodi učenja
- razlikovati okvirno, izvedbeno i operativno planiranje i programiranje
- pripremiti okruženje za učenje
- kreirati plan poučavanja u poduzeću/obrtu
- podupirati kvalitetnu suradnju
- prilagoditi poučavanje učenicima s posebnim potrebama.

LEKCIJA 3.1. Kurikulumsko planiranje i programiranje

Sažetak: U ovoj lekciji saznat ćete na temelju kojih se dokumenata ostvaruje strukovno obrazovanje. Upoznat ćete sastavnice najvažnijih dokumenata i ideje kurikulumsko- kompetencijskog pristupa planiranju učenja temeljenog na radu. Kako biste i sami mogli uspješno planirati poučavanje, pojasnit će se pojedine zadaće mentora u gospodarstvu u planiranju praktične nastave.

Ključni pojmovi: planiranje i programiranje, kurikulum, ishodi učenja, zadaće mentora.

Očekivani ishodi učenja: Očekuje se da ćete nakon što savladate ovu lekciju biti sposobni:

- nabrojiti dokumente važne za strukovno obrazovanje
- objasniti povezanost kurikuluma i kompetencija
- razlikovati sastavnice planiranja
- kreirati plan poučavanja konkretne radne zadaće
- analizirati zadaće mentora u planiranju i programiranju poučavanja i učenja temeljenog na radu.

Utemeljenost planiranja poučavanja u dokumentima koje donosi MZO

Sustavni i planirani odgoj i obrazovanje za strukovna zanimanja odvija se u školi i radnom procesu u obliku nastave - praktične nastave/stručne prakse.

Za osiguravanje kvalitete poučavanja učenika u radnom procesu važno je odgovorno pristupiti planiranju i programiranju učenja temeljenom na radu.

Planirati i programirati poučavanje i učenje temeljeno na radu znači konkretizirati ciljeve nacionalnog strukovnog kurikuluma za određeno zanimanje. Planiranje i programiranje provodi se u skladu s **dokumentima koje donosi Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Reforma obrazovnog sustava s naglaskom na strukovno obrazovanje** usmjerena je na učinkovitiju povezanost strukovnog obrazovanja i obrazovanja odraslih s tržištem rada. Ostvarenju tog cilja vodi modernizacija sustava i **razvoj novih kurikulumskih dokumenata**. U njihovom je središtu zelena i digitalna tranzicija i poticanje razvoja okvira osiguravanja kvalitete.

PREZENTACIJA

U prezentaciji pogledajte kratak pregled dokumenata.

U prezentaciji ste saznali da se odgojno-obrazovni rad u školi ostvaruje na temelju dokumenata tzv. kurikuluma. Slijedi dodatno pojašnjenje.

Što je kurikulum?

Kurikulum (lat. *curriculum* - život, tok, tijek) je planirano učenje koje se provodi u školi. Njegove su sastavnice: ciljevi i ishodi, sadržaji, aktivnosti, metode, mediji, strategije i načini vrednovanja. U teoriji kurikuluma govori se o više vrsta kurikuluma.

Kurikulumi praktične nastave na razini srednjeg strukovnog osposobljavanja s obzirom na namjenu mogu biti kurikulumi za redovite učenike i kurikulumi za odrasle polaznike, a prema trajanju od onih s 1-2 godišnjim do 5 godišnjeg trajanja.

S obzirom na razinu planiranja, kurikulum možemo promatrati na makro razini (za konkretno zanimanje), razini predmeta i/ili nastavne cjeline i mikro razini (na razini pojedine vježbe/radne zadaće/nastavnog sata). Kurikulumski krug čine međusobno povezane etape procesa učenja i poučavanja – od planiranja preko provedbe do vrednovanja.

U učenju temeljenom na radu prioritet ima kurikulum usmjeren na učenika, kurikulum koji učenika stavlja u prvi plan uvažavajući njegove potrebe i potencijale u skladu s prikazanim na slici.

Slika - Kurikulum usmjeren na učenika

Međusobnu povezanost sastavnica kurikuluma usmjerenog na učenika možemo prikazati i slijedom pitanja:

Planiranje utemeljeno na kurikulumskom pristupu za polazište uzima rezultate vrednovanja prethodnog poučavanja i učenja koji postaju ciljevi za novi kurikulumski krug. Ako bismo to željeli prikazati u koracima, izgleda ovako:

U izradi strukovnih kurikuluma sudjeluju stručni timovi - stručnjaci iz pojedinih sektora, sveučilišni nastavnici metodičari, nastavnici praktičari iz strukovnih škola, savjetnici nadležnih agencija. Različiti pristupi, stručna znanja, nastavna umijeća, iskustvo rada u realnom sektoru i neposrednog rada s učenicima obogaćuju proces planiranja i njegov konačan rezultat.

Nastavni plan za zanimanja prema novom strukovnom kurikulumu za stjecanje određene kvalifikacije sastoji se od **općeobrazovnog i strukovnog dijela** (i završnog rada).

U svakom od njih definirani su moduli i pripadajući im nastavni predmeti. Strukovni dio strukovnog kurikuluma usmjeren je u potpunosti na kvalifikaciju, na kompetencije koje je potrebno steći tijekom obrazovanja. Obuhvaća strukovne module (obvezne i izborne) te učenje temeljeno na radu koje se većim dijelom izvodi u svijetu rada, kod poslodavaca.

PROUČITE!

Pogledajte dokument [Nacionalni kurikulum za strukovno obrazovanje](#) (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2018.).

Uvidom u sljedeću tablicu možete zaključiti kakvi su udjeli pojedinog dijela kurikuluma u ukupnom fondu sati. Posebno pogledajte udio vezan uz svijet rada:

SASTAVNICE STRUKOVNOG KURIKULUMA ZA STJECANJE KVALIFIKACIJE RAZINE 4.1.		
A.	OPĆEOBRAZOVNI DIO*	<i>do 25%</i>
B.	STRUKOVNI DIO	<i>od 75%</i>
B.1	STRUKOVNI MODULI	<i>do 25%</i>
B.2	UČENJE TEMELJENO NA RADU	<i>od 45%</i>
	** USTANOVA ZA STRUKOVNO OBRAZOVANJE	<i>do 80%</i>
	SVIJET RADA REGIONALNI CENTAR KOMPETENTNOSTI	<i>od 20%</i>
B.3	IZBORNI MODULI	<i>do 30%</i>

Postoci pod B.1, B.2 i B.3 u oba ciklusa iskazani su u odnosu na strukovni dio (B.)

* - općeobrazovni dio u pravilu obuhvaća navedeni postotak

** - u odnosu na postotak učenja temeljenog na radu od 45% u 4. ciklusu

Planiranje nam pomaže da bolje organiziramo i uskladimo radne zadaće sa zadaćama poučavanja u radnom procesu, da budemo sigurni u ono što radimo, vrednujemo svoj rad i nastojimo ga unaprjeđivati.

Učinkovitosti u planiranju pridonosi usredotočenost na kompetenciju koju razvijamo kod učenika, jasno formulirani ciljevi i ishodi učenja s kojima su upoznati učenici i povezanost znanja stečenih u stručno-teorijskom dijelu koji se realizira u školi s praktičnim vještinama potrebnim za kvalitetno obavljanje konkretnih poslova.

Pretpostavke dobrog planiranja su: poznavanje kurikuluma, razumijevanje sadržaja (znanja i vještina) koje treba posredovati i konteksta učenja, karakteristika i potreba učenika, metoda poučavanja, socijalnih oblika učenja (individualni, individualizirani, rad u paru i grupi), strategija učenja i timski pristup.

Mentor u gospodarstvu pri planiranju učenja temeljenog na radu uvijek polazi od formalnih obrazovnih zahtjeva konkretnog kurikuluma ne zaboravljajući pri tom učenikovo predznanje, njegove odgojno-obrazovne potrebe, ali i specifičnosti radnog procesa i zahtjeve poslodavaca u zanimanju za koje se učenik priprema.

PRIMJER IZ PRAKSE: VIDEO

Pogledajte video zapise o iskustvima mentora i mentorica u gospodarstvu u planiranju rada s učenikom.

Mentorica Moscarda

Mentor Panić

Mentor Purić

Mentorica Poropat

Iz priloga o iskustvu jednog majstora/mentora vidljivo je da tijekom planiranja poučavanja u radionici treba brinuti o ishodima učenja, sadržajima i aktivnostima, sredstvima i pomagalicama, načinu rada, ali i o tome kako ćemo znati je li učenik doista naučio, uvježbao ono što smo planirali.

Tablica koja slijedi pregledan je prikaz sastavnica planiranja poučavanja u radnom procesu.

ISHOD UČENJA	opis konačnog ponašanja (po čemu se razlikuje učenik prije i nakon učenja; što će moći, a nije mogao prije učenja)
SADRŽAJI/ AKTIVNOSTI	radne zadaće s točno naznačenim koracima
SREDSTVA I POMAGALA	radna i druga sredstva i pomagala
METODE	način poučavanja (koje aktivnosti i postupke smo poduzimali tijekom poučavanja, koraci koje smo slijedili)
VREDNOVANJE	način vrednovanja (kako ćemo znati je li učenik doista naučio, uvježbao ono što smo planirali)

Preporučamo da ovaj tabelarni prikaz primijenite za planiranje poučavanja konkretne radne zadaće za koju pripremate vaše učenike.

Kurikulum utemeljen na kompetencijama odgovara na pitanja: što se uči, kako i zašto. On je usmjeren na ishode, u središtu su učenici koji napreduju pojedinačnim tempom, ovisno o potencijalima.

Za razliku od tradicionalnog, u novom kompetencijskom pristupu planiranju poučavanja i učenja naglasak je na usvojenim kompetencijama učenika, planiranju na temelju željenih ishoda što omogućava fleksibilno korištenje vremena i prostora. Učenici napreduju kroz program na različite načine da bi postigli željene ishode. To povećava odgovornost mentora za definiranje ishoda učenja.

Na kraju ove lekcije sumiramo zadaće mentora u gospodarstvu u planiranju praktične nastave:

- upoznati strukovni kurikulum
- proučiti operativni plan i program praktične nastave
- komentirati sastavnice programa s nastavnikom iz strukovne škole zaduženim za praćenje učenika
- iskazati očekivane ishode učenja u skladu s ishodima strukovnog kurikuluma i specifičnim zahtjevima radnog okruženja
- procijeniti kapacitete radnog okruženja za realizaciju planiranih sadržaja i aktivnosti (vrsta poslova, prostor, oprema, tehnologija)
- prilagoditi fizičku okolinu učenja zahtjevu za praktičnu primjenu znanja teorijskih znanja
- planirati i programirati aktivnosti učenika u radnom okruženju uvažavajući odgojno-obrazovne potrebe učenika
- izdvojiti aktivnosti - radne zadaće za koje postoje ograničenja za realizaciju koja proizlaze iz specifičnost radnog mjesta
- o eventualnoj nemogućnosti realizacije dijela programa informirati nastavnika iz strukovne škole
- ako je potrebno, osigurati mogućnost realizacije dijela praktične nastave u partnerstvu s drugim poslodavcem
- planirati neposredan rad s učenicom - što/kako/zašto radim tijekom pripremanja rada, pokazivanja i objašnjavanja, praćenja samostalnog rada naučnika i vrednovanja uz točno definirane načine osiguravanja sigurnosti i zaštite na radu
- samovrednovati realizaciju planiranog na temelju rezultata vrednovanja ostvarenosti ishoda učenja definirati nove ciljeve učenja temeljenog na radu.

ZAPAMTITE!

U planiranju niste sami. Kroz cijeli proces ići ćete zajedno s nastavnicima strukovnih predmeta koji prate učenike na praksi u radnom procesu.

Važno je informirati se, upoznati strukovne kurikulume, komentirati specifičnosti radnog okruženja za proces učenja, uvažiti potrebe učenika. Važno je surađivati sa svima koji sudjeluju u pripremi učenika za prvo radno mjesto. O tome kako, govorit ćemo uskoro. Za sada nam je važno dobro planirati i pripremiti se za rad s učenicima.

Vjerujemo u vaš uspjeh!

Nakon proučenih materijala:

1. Provjerite popis *Zadace mentora*.
2. Razmislite kako ćete reagirati u situaciji kada u svom obrtu nećete moći realizirati planirane ishode praktične nastave?
3. Odgovorite na pitanja za ponavljanje:
  - Nabrojite kurikulumske dokumente u strukovnom obrazovanju.
  - Koje su sastavnice kurikuluskog planiranja i programiranja?
  - Navedite zadace mentora u planiranju učenja i poučavanja u radnom procesu.
  - Što podrazumijeva priprema okruženja za učenje?
  - S kim surađuje mentor u gospodarstvu u kreiranju plana učenja temeljenog na radu?
  - Koja nam tri pitanja pomažu u planiranju neposrednog rada s učenikom tijekom učenja temeljenog na radu?

LEKCIJA 3.2. Poučavanje i učenje u radnom okružju

Sažetak: Ova se lekcija sastoji od 3 podlekcije. Prvo ćete u podlekciji *Priprema okruženja za učenje* saznati kako radni prostor učiniti kvalitetnim mjestom za učenje i koje uvjete treba ispuniti vaša radionica za obavljanje praktične nastave.

U podlekciji *Izbor naučnika i uvođenje u radni prostor* ćete saznati kako izabrati naučnika (odlučiti se za prijem učenika na praktičnu nastavu) i uvesti ga u vaš radni prostor.

Naposljetku, u podlekciji *Neposredan rad s učenikom na radnom mjestu* saznat ćete kako poučavati učenike u radnom okruženju.

Ključni pojmovi: pokruženje za učenje, karakteristike sigurnog i poticajnog okruženja, uvjeti za realizaciju pedagoških zadaća u gospodarstvu, izbor naučnika, uvođenje u radionicu, ishodi učenja, prednosti učenja orijentiranog na ishode, priprema za poučavanje, nastavne metode – metoda četiri stupnja, fina raščlamba rada, aktivnosti učenika i mentora.

Očekivani ishodi učenja: Očekuje se da ćete nakon što savladate ovu lekciju biti sposobni:

- navesti karakteristike radnog okruženja u kojem se realizira učenje temeljeno na radu
- opisati uvjete za obavljanje praktične nastave
- planirati prijem učenika na praktičnu nastavu u radno okruženje
- kreirati tekst oglasa za slobodno mjesto za obavljanje praktične nastave
- pripremiti prvi susret s učenikom
- upoznati očekivane ishode učenja na praktičnoj nastavi
- planirati ishode učenja za konkretnu zadaću
- kreirati proces poučavanja prema metodi četiri stupnja.

3.2.1. Priprema okruženja za učenje

U prethodnoj lekciji naučili ste kako odrediti što je cilj poučavanja i što očekujemo da naši učenici znaju i mogu nakon učenja.

Sljedeći korak je priprema **okruženja za učenje**.

Ono podrazumijeva fizičko okruženje i kulturu (poštovanje, kolegijalnost i solidarnost) koju zajedno čine učenici i mentori u gospodarstvu. Važno je osigurati osjećaj sigurnosti i dobrobiti koju okruženje i sam proces učenja pruža učenicima.

Radni prostor - radionica, proizvodni pogon postaje prostor za učenje. Uz proizvodne dobiva i pedagoške zadaće. Postaje mjesto susreta programa, majstora i učenika na putu odgajanja i osposobljavanja za kvalitetan rad u budućem zanimanju.

Materijalni i prostorni uvjeti za realizaciju strukovnih kurikulumata usklađeni su sa standardom zanimanja i kvalifikacija te Državnim pedagoškim standardom srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja kako bi pridonijeli stvaranju sigurnog i poticajnog okruženja u procesu stjecanja kvalifikacije.

Radno mjesto postaje mjesto učenja.

Što podrazumijeva kvalitetno okruženje za učenje, pokušat ćemo zajedno objasniti u nastavku lekcije.

Da zaključimo, poticajno okruženje je usmjereno na učenje, na dobrobit učenika, a ne ocjenjivanje. U poticajnom okruženju učenici se lakše odlučuju postaviti pitanje, tražiti dodatno pojašnjenje, prihvatiti povratnu informaciju što je važno za kvalitetu učenja temeljenog na radu. Sve što se događa na radnom mjestu u radionici je dio učenja. Uči se iz odnosa mentor – učenik, iz načina komunikacije, suradnje i pogrešaka. Poticajno okruženje uvažava potrebe učenika.

Važna su i obilježja radnog prostora kao fizičkog okruženja u kojim se odvija učenje. Postupkom licenciranja, koji je uvjet za prijem učenika, utvrđuje se zadovoljava li tvrtka uvjete za provođenje programa strukovnog osposobljavanja u okviru praktične nastave ili naukovanja.

PROUČITE!

Na stranicama [Hrvatske obrtničke komore](#) možete pogledati što podrazumijeva postupak licenciranja.

Radionica je prostor organiziran za proizvodnju određenih materijalnih dobara ili za davanje određenih usluga. Licencirana za prostor u kojem se uči temeljeno na radu, kao radionica za praktičnu nastavu, postaje i prostor u kojem se ostvaruje operativni nastavni program za konkretno zanimanje, odnosno kurikulum Praktične nastave.

PREZENTACIJA

U prezentaciji pogledajte pregled uvjeta koje treba ispuniti radionica za obavljanje praktične nastave.

Ako se u obrtu ili poduzeću u isto vrijeme poučava više naučnika, potrebno je izraditi **plan njihova razmještaja** na radna mjesta. Pri tome treba voditi računa o tome koja će radna mjesta i u kojem razdoblju naučnik proći i koliko će vremena ostati na konkretnom radnom mjestu. To će ovisiti o specifičnostima radnih zadataka u sklopu konkretnog zanimanja. Planovi moraju biti pregledni s mogućnošću korekcije u slučaju izostanka učenika ili posebnih radnih naloga koji mogu utjecati na vrstu i dinamiku radnog procesa. Praćenje realizacije plana, ujedno je i praćenje realizacije zadataka poučavanja.

Pri dodjeli mjesta za rad i učenje važno je ukazati na posebnosti radnog mjesta, njegovu ulogu u tijeku i strukturi rada te pripadajuće alate, strojeve i uređaje uz uputu o radu na siguran način.

PRIMJER IZ PRAKSE: VIDEO

Pogledajte video zapis o tome kakvo je bilo radno okruženje učenika Industrijske strojarke škole iz Zagreba na Erasmus praksi u Francuskoj.

Nakon proučenih materijala:

1. Razmislite kako biste rasporedili učenike na praktičnoj nastavi u vašem radnom prostoru ako bi istovremeno poučavali više učenika (u skladu s licencom koju posjedujete).
2. Odgovorite na pitanja za ponavljanje:
  - Što je okruženje za učenje?
  - Koje su karakteristike okruženja poticajnog za učenje?
  - Navedite uvjete koje radni prostor mora zadovoljiti u situaciji da uz proizvodne i/ili uslužne, preuzima i pedagoške zadaće.

3.2.2. Izbor naučnika i uvođenje u radni prostor

U prethodnoj lekciji naučili ste kako vaš radni prostor može postati poticajno okruženje za učenje.

PROUČITE!

Predlažemo da uz pomoć materijala dostupnih na [stranicama HOK-a](#) ponovite i/ili saznajte nove informacije važne za izvođenje praktičnog dijela naukovanja - prijem naučnika.

Kad vam je poznat zakonski okvir za prijem naučnika, razmislite o mogućim prednostima vašeg uključivanja u učenje temeljeno na radu.

PITANJA ZA PROMIŠLJANJE

Što bi to značilo za vas osobno, ali i za vaš obrt/poduzeće? Zapitajte se zašto želite naučnika/ učenika.

Odgovori će vam pomoći da odredite znanja i vještine koje trebate, analizirate kadrovske i materijalne resurse koje imate na raspolaganju i planirate aktivnosti poučavanja usklađene s mjerama sigurnosti na radu.

U nastavku su navedeni osnovni koraci koji prethode prijemu učenika na praktičnu nastavu:

1. **Pitajte** se zašto tražite naučnika/realizirate praktičnu nastavu u radnom procesu i koje su potrebe vašeg obrta/poduzeća
2. **Razradite** popis očekivanih znanja i vještina u vašem zanimanju te resursa koje imate na raspolaganju (kadrovskih, materijalnih, financijskih) na putu koji vodi do ostvarenja željenih ishoda (znanja i vještina)
3. **Planirajte** aktivnosti i sadržaje uz pomoć kojih ćete ostvariti planirano, vrijeme i mjere zaštite na radu
4. **Suradujte** sa:
  - stručnjacima medicine rada (informacije o zdravstvenim kontraindikacijama)
  - savjetnicima službe za profesionalno usmjeravanje (procjena sposobnosti za pojedina zanimanja i preporuke)
  - osnovnim školama (informiranje o zahtjevima, poslovima i mogućnostima stipendiranja i zapošljavanja u konkretnom zanimanju)
  - srednjim školama (analiza zahtjevnosti obrazovnih programa, ishodi učenja praktična nastava)
5. **Oglasite** slobodno naučničko mjesto.

Pitate se *Kako oglasiti slobodno naučničko mjesto?*

U javnom oglašavanju potreba za naučnicima mogu vam pomoći obrtničke organizacije, komore i škole. Pri promidžbi deficitarnih zanimanja mogu sudjelovati i županijski uredi za prosvjetu, područne službe Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.

Oglas mora sadržavati osnovne informacije o obrtu/poduzeću, uvjete prijema, očekivanja od kandidata te motivirajuću poruku s naglaskom što pružate učeniku vi kao poslodavac.

Predlažemo da kreirate tekst za oglas kojem tražite potencijalnog učenika.

Nakon izbora učenika, slijedi uvođenje u obrtničku radionicu.

Kvalitetno uvođenje u obrtničku radionicu važno je za uspješno naukovanje.

Neposredno prije početka naukovanja i prvog dolaska učenika na praktičnu nastavu, potrebno je upoznati se s operativnim planom i programom praktične nastave, detaljno pročitati potpisani Ugovor. Poželjno je kontaktirati školu kako bi se informirali o strukovnom kurikulumu, saznali raspored teorijske i praktične nastave, razmijenili očekivanja, odredili uloge i neposredne zadaće i dogovorili dinamiku i područja suradnje.

Potrebno je razmisliti i o teškoćama koje se mogu javiti, povezano s eventualnim lošim uvjetima i standardima rada, (ne)pripremljenosti vlasnika obrta/poslodavaca i mentora, loše komunikacije i kršenja discipline te zaštite na radu.

Uoči prvog nastavnog dana u radionici - početka praktične nastave dobro je organizirati susret mentora s učenikom i roditeljima kao priliku za dobrodošlicu, upoznavanje i dogovor o načinu međusobnog informiranja. Zbog bolje dostupnosti važnih informacija o obrtu/poduzeću, moguće je pripremiti pisane ili materijale u e-obliku o osnovnim informacijama o obrtu/poduzeću, radnom vremenu, opremi za rad, mentoru, planu praktične nastave, radnom mjestu, pravima i obavezama.

PREZENTACIJA

U prezentaciji su prikazane su poželjne aktivnosti na prvom susretu s učenikom na praktičnoj nastavi.

Dobro uvođenje u rad skraćuje vrijeme prilagodbe i osigurava dobru suradnju. Ono je prilika da učenik sazna što se od njega očekuje i sudjeluje u donošenju pravila ponašanja. Mentor će na taj način upoznavati svog učenika, njegove snage i mogućnosti.

Pri dodjeli mjesta za rad i učenje važno je ukazati na posebnosti radnog mjesta, njegovu ulogu u tijeku i strukturi rada te pripadajuće alate, strojeve i uređaje uz uputu o radu na siguran način.

PRIMJERI IZ PRAKSE

Pročitajte primjer iz prakse mentorice Sanele Moscarda o prvom susretu s učenikom na praktičnoj nastavi u radnom okruženju.

Pročitajte i primjer iz prakse mentorice Marije Posavec.

Pogledajte video o prvom susretu s učenikom mentorice Poropat.

PITANJA ZA PROMIŠLJANJE

Kod izbora naučnika, razmišljam o sljedećim pitanjima (nikad, ponekad, uvijek):

- Zašto tražim učenika?
- Imam li sve materijalne resurse za prijem učenika na praktičnu nastavu?
- Jesam li u mogućnosti osigurati kvalitetnog mentora?
- Kako ću i gdje oglasiti potrebu za učenikom?
- Što očekujem od svog učenika?
- Kako ću organizirati prvi susret sa zainteresiranim učenicima?
- Koje ću dokumente tražiti na uvid?
- Koja ću pitanja postaviti ?
- Hoću li organizirati probni rad?
- Koje ću kriterije koristiti pri konačnom izboru?
- Jesu li mi poznate sve odredbe ugovora o naukovanju/provođenju praktične nastave?

Nadamo se da je među vašim odgovorima najmanje odgovora „nikad“. Sigurno ćete biti zadovoljni izborom učenika ako razmišljate o većini ovih pitanja, a posebno ako su vam poznati odgovori na navedena pitanja.

Nakon proučenih materijala razmislite i ponovite:

1. Koja si pitanja postavljate prije prvog susreta s učenicima?
2. Tri poznanika i prijatelja mole vas da omogućite njihovoj djeci obavljanje praktične nastave u vašem poduzeću/obrtu. Na žalost, imate samo jedno slobodno naučničko mjesto. Za kojeg ćete se učenika odlučiti? Zašto? Koje kriterije primjenjujete u izboru učenika koje primete na praktičnu nastavu?
3. Navedite pet pravila ponašanja u vašoj radionici tijekom praktične nastave. Tko je donio pravila? Jesu li definirane posljedice za nepridržavanje pravila?
4. Odgovorite na pitanja za ponavljanje:
  - Koji su vam resursi potrebni za realizaciju učenja temeljenog na radu?
  - Koji vam stručnjaci mogu pomoći prilikom izbora naučnika?
  - Što je potrebno napraviti neposredno prije dolaska naučnika u vaš radni prostor?

3.2.3. Neposredan rad s učenicom na radnom mjestu

Nakon lekcija u kojima smo naučili kako planirati rad s učenicima na praktičnoj nastavi, pripremiti okruženje za učenje, izabrati i uvesti učenike u radionicu/poduzeće, slijedi malo zajedničko putovanje na kojem ćemo se posvetiti načinu poučavanja konkretnih radnih zadataka u okviru zanimanja za koje pripremamo učenika na praktičnoj nastavi.

Priprema za neposredan nastavni rad

Polazište za pripremu mentora za neposredan rad s učenicom na radnom mjestu su ishodi zapisani u strukovnom dijelu kurikuluma za određenu kvalifikaciju – dijelu koji se odnosi na učenje temeljeno na radu. Njime se stječu specifična znanja i vještine potrebne za samostalan, siguran i odgovoran rad te rješavanje stvarnih radnih situacija u konkretnom zanimanju.

Što su ishodi učenja? To su jasno iskazane operacionalizirane kompetencije koje učenici trebaju steći i pokazati na kraju učenja utemeljenog na radu. Već kod samog planiranja ishoda učenja potrebno je razmišljati o načinu na koji će se utvrditi jesu li ostvareni. Ishodi moraju biti prepoznatljivi, ostvarivi i objektivno mjerljivi. Usmjereni su na učenika, a ne na ono što radi mentor. Ishodi opisuju rezultate, a ne proces učenja, usvajanja vještina.

PRIMJER

Ishodi iz Strukovnog kurikuluma za stjecanje kvalifikacije prodavač (ASOO, 2018).

"Skup ishoda učenja - Primjena poslovnih procesa u radionici:

- izložiti robu za prodaju uzimajući u obzir alate upravljanja kategorijama
- izračunati maloprodajnu cijenu robe s obzirom na porezne propise i ambalažne naknade
- provesti prodajni razgovor uvažavajući potrebe kupca
- očuvati kvalitetu robe u skladištu
- provesti evidenciju robe u skladištu u skladu s evidencijom ulaza i izlaza,...

Uz ishode su navedene preporuke za ostvarivanje ishoda i primjer vrednovanja. U preporukama se navodi da se „ishodi stječu u prodavaonici sa standardnom opremom kod poslodavca na temelju zadataka iz mape praktične nastave koja će pratiti ishode učenja i radnih zadataka dobivenih od mentora kod poslodavca.“

PROUČITE!

Na stranici Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih potražite [strukovni kurikulum](#) za vaše zanimanje i proučite ishode u okviru nastavnog predmeta Praktična nastava.

Prednosti učenja orijentiranog na ishode su višestruke:

Kad se mentor upozna s planiranim ishodima, zajedno s nastavnikom iz strukovne škole planira proces učenja i poučavanja na radnom mjestu.

Koraci u planiranju usmjerenom na ishode polaze od izbora aktivnosti i sadržaja kojima će najučinkovitije ostvariti planirano, preko izbora metoda rada do postupka provjere ishoda. Znanja i vještine koja mentor posjeduje, a relevantna su za ishode učenja koje treba ostvariti, potrebno je posredovati učenicima na što razumljiviji način - jednostavno i logično. To nije lako. Iziskuje poznavanje temeljnih nastavnih umijeća i metodičku kreativnost.

Što to znači? Mentor mora biti kompetentan u svom poslu, poznavati operativni nastavni plan i program praktične nastave i znati oblikovati proces poučavanja, odnosno konkretnu vježbu, dobar organizator i motivator.

Poučavanju prethodi priprema za izvedbu određene vježbe:

- raščlanjivanje vježbe na sastavne dijelove (s pratećom tehničko-tehnološkom i dr. dokumentacijom)
- određivanje kojim će se redoslijedom vježba obraditi
- izbor materijala za izvedbu vježbe
- priprema alata, strojeva, uređaja
- analiza izvora opasnosti i mjere zaštite na radu
- izbor načina praćenja i vrednovanja rada i rezultata.

Vježbu je potrebno sadržajno, vremenski, metodički i organizacijski oblikovati. To znači, za postavljeni cilj i ishode učenja, procijeniti potrebno vrijeme i izabrati:

- metode rada
- oblici rada (pojedinačni, u paru, u skupini)
- nastavna sredstva i pomagala, radna sredstva
- poveznice praktične vježbe sa stručno-teorijskim znanjima.

Pročitajte tekst *Nastavne metode* u praktičnoj nastavi kako biste saznali kakvi se načini rada mogu koristiti u procesu poučavanja u praktičnoj nastavi i kako odabrati najbolju metodu:

*Cilj je programa praktične nastave usvajanje praktičnih znanja i razvoj vještina i navika potrebnih za određeno područje rada i zanimanje. Do cilja nas mogu dovesti različiti putevi, odnosno zajednički načini rada mentora i učenika koje nazivamo **nastavnim metodama**. Jedna od podjela nastavne metode dijeli na verbalne, vizualne i prakseološke.*

U praktičnoj nastavi najviše se koriste prakseološke metode. To su one u kojima je rad način učenja, uči se radeći. Prakseološke metode omogućavaju učeniku da uči poželjne radne vještine i navike aktivnim radom, a mentoru da proces poučavanja radnim vještinama i navikama konkretnog zanimanja ostvaruje u samom radnom procesu, prateći određeni program i uz uvažavanje tehnoloških zakonitosti karakterističnih za konkretno zanimanje.

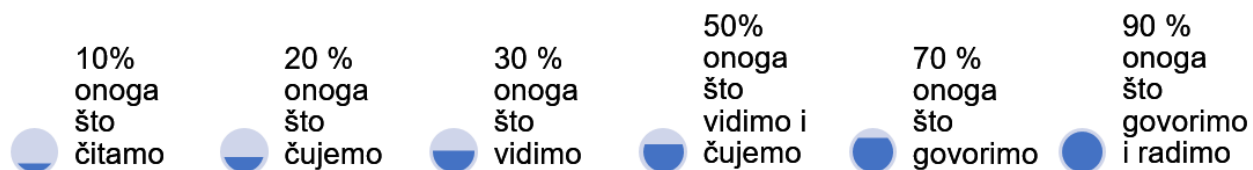
U nastavi u radnom procesu mogu se upotrebljavati metode:

Metode	Opis	
Četverostupnjevita metoda/ metoda četiri stupnja	1. priprema za rad 2. pokazivanje i objašnjavanje rada 3. pokušaj samostalnog rada učenika 4. uvježbavanje i zaključak rada	
Trostupnjevita metoda	Prakseološka metoda 1. stupanj – uvod, poticaj 2. stupanj - pokušaji učenika pod nadzorom 3. stupanj - uvježbavanje novih radnih operacija	
verbalne	monološke	predavanje, tumačenje, objašnjavanje, odgovaranje na pitanja
	dijaloške	razgovor, intervju, rasprava, polemika
vizualne	promatranje	
	oponašanje	
	pokazivanje	
	demonstriranje (pokazivanje i objašnjavanje)	
	čitanje, pisanje, crtanje,...	
Metoda igranja uloga	Vježba ponašanja u različitim situacijama	
Metoda radne prakse	planirana, programirana, praćena i vrednovana stručna praksa u procesu rada	

Izbor nastavnih metoda u praktičnoj nastavi ovisi o području rada i zanimanju za koje se učenik priprema, cilju i ishodima učenja, nastavnom planu i programu praktične nastave, materijalno-tehničkim uvjetima za realizaciju programa, potrebama učenika (prethodnim iskustvima i znanjima) i kompetencijama mentora.

Prednost uvijek treba dati metodama koje podrazumijevaju raznovrsnu aktivnost učenika, njihovo stalno sudjelovanje u svim etapama procesa učenja, iskustvenog i aktivnog. Učenike treba osposobiti za samostalno učenje, rješavanje problema, pretraživanje i kritičko prosuđivanje informacija jer je to način da ih pripremimo za promjene koje donosi budućnost, posebno u svijetu rada.

Kao polazište za izbor načina poučavanja u radnom procesu može poslužiti stožac iskustva Edgara Dalea prema kojem je vjerojatnost da ćemo pamtiti nakon dva tjedna:

Usvajanje novih znanja i vještina bit će učinkovitije ako učenicima omogućimo aktivno primanje poruka i sudjelovanje, konkretne aktivnosti.

Na izbor metoda poučavanja utječe je li nastavni rad uvodni, nova vježba, uvježbavanje naučenog ili kontrola uspješnosti. I način izvođenja praktične nastave (izravno, online ili kombinirano) utječe na izbor metoda. Za svaki ishod učenja biramo onu metodu poučavanja koja najučinkovitije pridonosi njegovu ostvarenju. Važno je uspješno povezivati ishode učenja, metode poučavanja i načine vrednovanja ostvarenosti konkretnih ishoda učenja.

Izabrane metode, uz sposobnosti i potrebe učenika i zahtjevnost vježbe (radnog naloga/narudžbe), utječu na vremensko oblikovanje učenja temeljenog na radu.

Slijedi detaljniji prikaz **četverostupnjevite metode** kao jedne od temeljnih prakseoloških metoda – **metode četiri stupnja**. Ona se koristi u školskim radionicama i licenciranim obrtničkim i drugim proizvodnim ili uslužnim radionicama. Proces poučavanja odvija se tijekom četiri stupnja, u četiri koraka, od kojih svaki ima odgovarajući zadatak. Proces poučavanja naučnika u radnom procesu ostvaruje se na temelju radnog naloga.

U sljedećoj tablici prikazane su aktivnosti mentora i učenika u svakom pojedinom stupnju – koraku poučavanja.

STUPANJ	ZADATAK	AKTIVNOSTI MENTORA	AKTIVNOSTI UČENIKA
PRVI Priprema za rad	Priprema mentora za realizaciju radnog naloga i učenika za učenje	<ul style="list-style-type: none"> - priprema radno mjesto - raščlanjuje radni nalog/vježbu na tehnološki logične dijelove - najavljuje cilj i ishode rada učeniku, prema potrebi se predstavlja i učeniku omogućiti predstavljanje - odgovara na pitanja učenika - upoznaje učenika s materijalima, strojevima i uređajima, tehnološkom dokumentacijom - upozorava učenike na izvore opasnosti i poduzima mjere zaštite na radu i zaštite okoliša - prisjeća na dogovorena pravila ponašanja - motivira učenika za razvijanje novih radnih vještina, oslobađa ga nesigurnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - sluša upute - postavlja pitanja u slučaju nejasnoća - ponavlja mjere zaštite na radu - prisjeća se dogovorenih pravila ponašanja

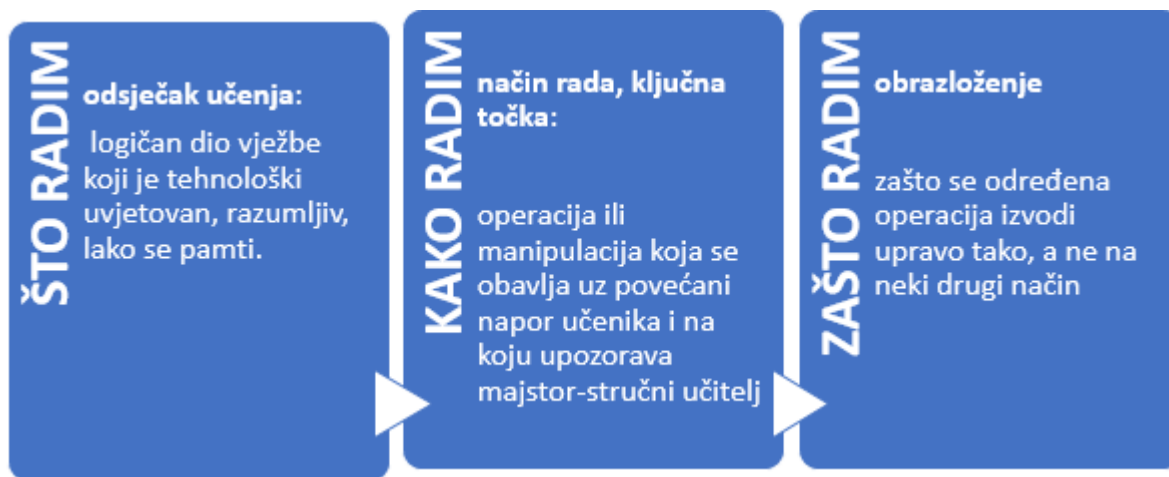

STUPANJ	ZADATAK	AKTIVNOSTI MENTORA	AKTIVNOSTI UČENIKA
DRUGI Pokazivanje i objašnjavanje rada	Pokazivanje i objašnjavanje učeniku od strane mentora što, kako i zašto radi	<ul style="list-style-type: none"> - demonstrira rad - objašnjava što, kako i zašto se radi - ponavlja pojedine dijelove vježbe/radnog naloga - ističe ključne točke - ukazuje na pripadajuće mjere zaštite - prati učenika - traži povratnu informaciju od učenika 	<ul style="list-style-type: none"> - promatra rad majstora - razmišlja o onome što je vidio i čuo - traži dodatna pojašnjenja - povezuje teorijska i praktična znanja - odgovara na pitanja
TREĆI Pokušaj samostalnog rada učenika	Pod nadzorom mentora učenik pokušava izvesti zadani radni nalog	<ul style="list-style-type: none"> - zadaje nalog učeniku (identičan ili sličan pokazanom) - prati izvršenje naloga - pazi na izvođenje radnih operacija - upozorava na pogreške - otklanja nepravilnosti - potiče učenika da objašnjava ključne točke 	<ul style="list-style-type: none"> - pažljivo sluša zadatak - pokušava izvesti zadatak, raditi zadano - postupi u skladu s uputama, upozorenjima - izvodi radne operacije prema redoslijedu - obrazlaže korake što, kako i zašto baš tako radi - izdvaja ključne točke - koristi alate prema nalogu - primjenjuje mjere zaštite na radu
ČETVRTI Uvježbavanje i zaključak vježbe/rada	Učenik uvježbava nove radne vještine, a mentor vrednuje	<ul style="list-style-type: none"> - pomaže učeniku - prati napredak učenika u izvođenju operacija - korigira uočene nedostatke - pohvaljuje rad i zalaganje učenika - vrednuje naučeno - vodi učenika u samoprocjeni rada - upućuje na daljnje učenje i unaprjeđivanje rada 	<ul style="list-style-type: none"> - samostalno vježba radne operacije i konkretne manipulacije - korigira nedostatke na koje je upozoren - vrednuje svoj i zajednički rad s majstorom - sluša upute za daljnji rad i učenje

Ako ćete u poučavanju učenika pažljivo pripremati i promišljati slijed navedenih koraka i pripadajućih aktivnosti i mentora i učenika, uspješno ćete ostvariti očekivane ishode učenja.

U realizaciji drugog koraka prema metodi četiri stupnja važno je uz pokazivanje rada, jasno i detaljno objasniti svaku operaciju. U tome može pomoći **pisani predložak o ergološkoj analizi (raščlambi) vježbe/radnog naloga** koji učenik treba savladati. Takvu analizu nazivamo finom raščlambom rada. Ona se temelji na tri pitanja - što, kako i zašto radim.

Za svaki korak koji je potrebno odraditi u okviru radnog naloga poželjno je da mentor prethodno, pripremajući se za poučavanje, detaljno analizira i zapiše što radi, kako to radi (način, alat) i zašto je važno raditi na odabrani način.

OBRAZAC

Obrazac pisane pripreme mentora za poučavanje prema metodi četiri stupnja:

PRIMJER IZ PRAKSE

Proučite primjer pripreme za poučavanje metodom četiri stupnja autorice Mirjane Laginje.

Nakon proučenih materijala:

1. Odaberite jednu jednostavnu radnu zadaću iz svog zanimanja. Zabilježite ishode učenja koje želite ostvariti poučavanjem prema metodi četiri stupnja. Opišite ukratko četiri koraka u poučavanju učenika. Na kraju se osvrnite na realizaciju planiranih ishoda.
2. Pokušajte razraditi poučavanje za odabranu vježbu prema metodi četiri stupnja i na način prikazan u primjeru. Nakon izvršenog zadatka, izvršite samovrednovanje tako da procijenite jeste li i na kojoj razini kvalitete predvidjeli/planirali pojedini korak u poučavanju (nezadovoljavajuće, zadovoljavajuće, dobro, izvrsno).

Ako je rezultat samovrednovanja na razini dobro i izvrsno, čestitamo.

Ako je rezultat samovrednovanja na razini zadovoljavajuće, imate dobre temelje za daljnje učenje.

3. Odgovorite na pitanja za ponavljanje:
  - Što je polazište za pripremu mentora za neposredan rad s učenikom na radnom mjestu?
  - Koje su prednosti učenja orijentiranog na ishode za poslodavce?
  - Navedite nastavne metode koje se najviše koriste u učenju temeljenom na radu.
  - Što utječe na izbor metoda poučavanja?
  - Što radi mentor u drugom koraku poučavanja metodom četiri stupnja?

LEKCIJA 3.3. Prilagodbe poučavanja za učenike s posebnim potrebama

Sažetak: Ova se lekcija sastoji od 2 podlekcije. U prvoj ćete saznati kako poučavanje prilagoditi učenicima s posebnim potrebama, a u drugoj kako poučavanje prilagoditi učenicima s teškoćama u razvoju.

Ključni pojmovi: učenici s posebnim potrebama, daroviti učenici, razlikovni kurikulum, zadaće mentora u poticanju darovitih učenika, učenici s teškoćama u razvoju, prilagodbe individualnim potrebama, primjereni programi obrazovanja, upis učenika s teškoćama u srednju školu, podrška mentora.

Očekivani ishodi učenja: Očekuje se da ćete nakon što savladate ovu lekciju biti sposobni:

- razlikovati učenike s posebnim potrebama
- opisati darovitog učenika
- planirati načine podrške darovitih učenika
- razlikovati skupine teškoća učenika
- opisati postupak upisa učenika s teškoćama u razvoju u srednju školu
- analizirati primjereni program obrazovanja – primjer prilagodbi postupaka i/ili sadržaja poučavanja
- nabrojiti uloge mentora u radu s učenicima s teškoćama u razvoju.

3.3.1. Daroviti učenici

Vjerujemo da se slažete s tvrdnjom da svi učenici imaju pravo na kvalitetno obrazovanje. To je obrazovanje u skladu sa sposobnostima, mogućnostima i interesima pojedinog učenika.

U strukovnim školama i s njima povezanom svijetu rada potrebno je stvarati uvjete za zadovoljavanje različitih odgojno-obrazovnih potreba svakog učenika. Kako bi se ublažile individualne razlike, svaki učenik zasluži okruženje s ravnopravnim uvjetima za učenje.

Kada govorimo o učenicima s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, govorimo o darovitim učenicima i učenicima s teškoćama.

Sljedeće dvije lekcije posvetit ćemo njihovim karakteristikama i potrebama te zadaćama majstora/poslodavaca u gospodarstvu u radu s učenicima s posebnim potrebama.

Krećemo od darovitih učenika!

PRIMJER

Pogledajte prilog o darovitim učenicima emitiran u RTL-ovom Dnevniku 10. 11. 2022.

Daroviti se učenici ističu znanjem i sposobnostima, oni pokazuju potencijal za izuzetnu uspješnost u mnogim različitim područjima djelovanja. Često su natprosječnih sposobnosti i predani zadatku, ali ne nužno na društveno prihvatljiv način. Svijet doživljavaju na drugačiji način od vršnjaka i imaju drugačije potrebe. Rad s darovitim učenicima je izazovan. Najdjelotvorniji pristup poučavanju je onaj koji u odabiru aktivnosti i sadržaja polazi od potreba darovitog učenika.

Ako učenikova okolina prepozna njegov potencijal i iznad prosječnost iskazanu na svim područjima ili samo u pojedinim aktivnostima, učenik ima šansu razviti svoju darovitost.

Smatra se da 3-5 % školske populacije spada u kategoriju darovitosti (podatak može varirati ovisno o teorijskom pristupu pojmu darovitosti; s obzirom na različite postupke identifikacije konačan obuhvat djece s kojom se radi može doseći do 25 % populacije).

U svakodnevnoj komunikaciji se često spominju kao istoznačnice pojmovi **darovitost**, **talentiranost**, **kreativnost**. Darovitost podrazumijeva iznad prosječnost u gotovo svim područjima. Talent i kreativnost odnose se na uže područje. Nisu svi talentirani učenici daroviti. Ipak, mnogi daroviti učenici imaju izražen talent za neko određeno područje.

Darovitost je sklop osobina koje učeniku omogućavaju trajno postignuće natprosječnih rezultata u jednom ili više područja ljudske djelatnosti, a uvjetovano je visokim stupnjem razvijenosti pojedinih sposobnosti, osobnom motivacijom i izvanjskim poticanjem.

“Darovito ponašanje pokazuje interakciju triju osnovni skupina ljudski osobina: natprosječne opće i / ili specifične sposobnosti, visoku usmjerenost na zadatak i visoki stupanj kreativnosti.” (Renzulli,1986)

Daroviti učenici kreativno razmišljaju, uspješnije rješavaju probleme, imaju razvijenije i misaone i stvaralačke vještine, a i samostalniji su.

Program rada s darovitim učenicima, prema preporuci nadležnog ministarstva, obuhvaća: povećan rad učitelja s darovitim učenicima; nabavu posebne nastavne opreme i literature; pristup posebnim izvorima znanja; natjecanja; poticajna sredstva za stipendije, nagrade.

Nacionalni kurikulum za strukovno obrazovanje za darovite učenike predviđa uvođenje **razlikovnih kurikuluma**. Kako bi se zadovoljile potrebe darovitih učenika, potrebno je dodati ili proširiti ishode učenja što će pratiti i prilagodba sadržaja i aktivnosti na način da se proširuju redovni ili dodaju potpuno novi (razlikovni). Prilagodbe podrazumijeva fleksibilniji pristup vremenu u kojem se odvija učenje, njegovom tijeku i tempu kao i promjenu načina i oblika rada. Razlikovni kurikulum je različit u odnosu na nacionalni po ishodima , sadržaju , tempu i okruženju učenja.

PREZENTACIJA

U prezentaciji pogledajte koje su zadaće mentora u gospodarstvu u poticanju darovitih.

PRIMJER

Pogledajte primjer [učničkog projekta - simulator leta](#) s Državnog natjecanje učenika strukovnih škola WorldSkills Croatia (ASOO).

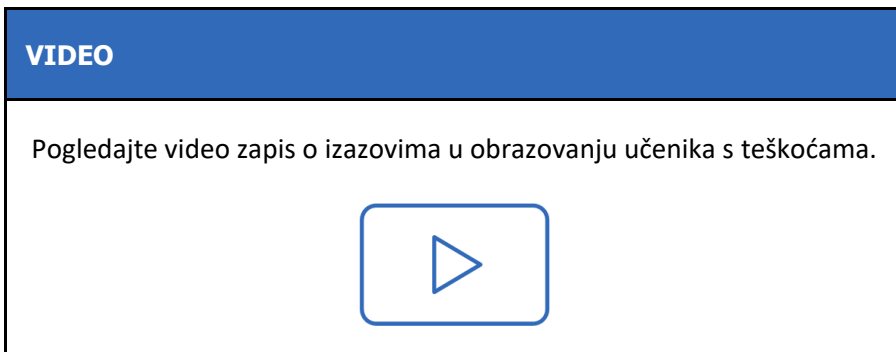
Nakon proučenih materijala:

1. Navedite zadaće mentora/majstora u poticanju darovitih učenika.
2. Odgovorite na pitanja za ponavljanje:
  - Navedite dvije skupine učenika koje nazivamo učenicima s posebnim potrebama?
  - Koje su tri karakteristike darovitih učenika?
  - Što obuhvaća prilagodba rada darovitim učenicima?
  - Kako se naziva kurikulum za darovite učenike predviđen u Nacionalnom strukovnom kurikulumu?
  - Navedite zadaće mentora/majstora u poticanju darovitih učenika.

3.3.2. Učenici s teškoćama u razvoju

U prošloj smo lekciji naglasili da svi učenici imaju pravo na kvalitetno obrazovanje - obrazovanje u skladu sa svojim sposobnostima, mogućnostima i interesima.

U ovoj lekciji govorit ćemo o učenicima s teškoćama u razvoju, njihovim karakteristikama i potrebama te zadaćama mentora u gospodarstvu u radu s njima.

U srednjim školama u Republici Hrvatskoj posljednjih godina bilježimo porast broja učenika s teškoćama koji se pripremaju za zanimanja primjerena njihovim sposobnostima i razvojnim specifičnostima.

Tko su učenici s teškoćama?

Učenici s teškoćama su:

- učenici s teškoćama u razvoju
- učenici s teškoćama u učenju, problemima u ponašanju i emocionalnim problemima
- učenici s teškoćama uvjetovanim odgojnim, socijalnim, ekonomskim, kulturalnim i jezičnim čimbenicima.

Postupak upisa učenika s teškoćama u razvoju u srednju školu definiran je Pravilnikom o elementima i kriterijima za izbor kandidata za upis u I. razred srednje škole.

Učenici koji su osnovnu školu završili prema rješenju o primjerenome programu obrazovanja rangiraju se na zasebnim ljestvicama poretka, a temeljem ostvarenog ukupnog broja bodova utvrđenog tijekom postupka vrednovanja, u programima obrazovanja za koje posjeduju stručno mišljenje službe za profesionalno usmjeravanje Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje. Stručno mišljenje sadrži preporuku o sposobnostima i motivaciji učenika za, u pravilu pet, a najmanje tri primjerena programa obrazovanja. Izdano je na temelju stručnog mišljenja nadležnoga školskog liječnika te obrade multidisciplinarnog tima.

U školama u kojima je to uvjet za upis, moraju zadovoljiti na ispitu sposobnosti i darovitosti. Pravo upisa u nekome programu obrazovanja ostvaruje onoliko kandidata koliko se u tome programu obrazovanja može upisati kandidata s teškoćama u razvoju sukladno Državnome pedagoškome standardu srednjoškolskoga sustava odgoja i obrazovanja (»Narodne novine« broj 63/08 i 90/10).

Učenici koji ostvaruju pravo na izravan upis upisuju se u srednju strukovnu školu koja je dužna prilagoditi obrazovanje njihovim individualnim potrebama.

PROUČITE!

U tekstu koji slijedi potražite odgovor na pitanje: *Što podrazumijeva prilagodba individualnim potrebama učenika?*

Kao država potpisnica Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom, Hrvatska je priznala pravo učenicima s teškoćama u razvoju odnosno osobama s invaliditetom na sveobuhvatno obrazovanje na svim razinama i time se obvezala da učenici s teškoćama u razvoju:

- a) ne budu isključena iz općeg obrazovnog sustava te da ne budu isključena iz besplatnog i obveznog osnovnog ili iz srednjeg obrazovanja na osnovi teškoća u razvoju;*
- b) imaju pristup kvalitetnom i besplatnom osnovnom obrazovanju i srednjem obrazovanju, na ravnopravnoj osnovi s drugima, u zajednicama u kojima žive;*
- c) imaju osiguranu razumnu prilagodbu individualnim potrebama;*
- d) dobiju potrebnu pomoć, unutar općeg obrazovnog sustava, kako bi se olakšalo njihovo djelotvorno obrazovanje*
- e) dobiju učinkovite individualizirane mjere potpore u okruženjima koja najviše pridonose akademskom i socijalnom razvoju, u skladu s ciljem punog uključivanja.*

Razumna prilagodba individualnim potrebama učenika podrazumijeva:

- osiguravanje pristupa školskog okruženja*
- primjereni programa/kurikulum obrazovanja i oblika školovanja*
- stručnu podršku*
- pedagoško-didaktičke prilagodbe.*

Razumna prilagodba učenika s teškoćama u razvoju ne oslobađa obveze obavljanja zadataka i stjecanja kompetencija prema njemu određenome primjerenom programu/kurikulumu obrazovanja.

Prilagođava se samo način na koji se ostvaruju planirani ishodi učenja.

Kako bi se omogućilo učenje na ravnopravnoj osnovi s drugima i spriječila diskriminacija, za učenike se odabiru **primjereni programi obrazovanja**. Oni su usklađeni s razvojnim osobitostima i individualnim potrebama učenika. Neki će učenici trebati stalnu odgojno-obrazovnu podršku u svim ili samo nekim područjima učenja, a drugi privremenu i ograničenu.

Vrste primjerenih programa odgoja i obrazovanja:

- redoviti program uz individualizirane postupke
- redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke
- posebni program uz individualizirane postupke
- posebni programi za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada uz individualizirane postupke.

U redovnom strukovnom obrazovanju mentori mogu u svojim radnim okruženjima realizirati praktičnu nastavu s učenicima koji imaju rješenje o primjerenom programu obrazovanja. U praksi će to najčešće biti učenici kojima je primjeren redoviti program uz individualizirane postupke. Kako to izgleda u školskoj praksi, pogledajte na primjeru Preporuka dostupnima u Primjeru iz/za praksu.

Svim programima je zajednički cilj osamostaljivanje učenika u školskoj/radnoj sredini i pripremanje za svakodnevni život.

Roditelji i strukovna škola dužni su mentora upoznati sa sposobnostima i razvojnim specifičnostima učenika, njegovim odgojno-obrazovnim potrebama, primjerenom programu obrazovanja. Mentor će u procesu učenja temeljenog na radu slijediti individualizirane programe i preporuke škole za prilagodbama u radu s učenikom.

Stručni suradnici u školama izrađuju preporuke temeljem rezultata inicijalne procjene i dokumentacije. Ovisno o napretku učenika i naknadno identificiranim potrebama, preporuke se revidiraju tijekom godine.

VIDEO

Pogledajte video zapis o iskustvu mentorica u radu s učenicima s teškoćama u razvoju.

Zaključimo, uloga mentora u radu s učenicima s teškoćama:

- informirati se o razvojnim specifičnostima i potrebama učenika
- proučiti dostupnu dokumentaciju i postupati u skladu s profesionalnom etikom
- pratiti potrebe učenika, postignuća, ponašanje, uočiti odstupanja
- upoznati strukovnu školu (nastavnika, stručne suradnike) sa zapaženim, surađivati s roditeljima
- prema preporukama škole prilagođavati okruženje, postupke, metode rada
- pratiti i dokumentirati napredak, predlagati vrste i oblike podrške u učenju temeljenom na radu
- u skladu s uputama škole prilagođavati vrednovanje
- stvarati okruženje poticajno za rad i učenje usklađeno s individualnim potrebama učenika.

PRIMJER

Analizirajte primjer preporuka za prilagodbu i individualizaciju pa odgovorite: *Koje su prilagodbe u navedenom primjeru ostvarive na praktičnoj nastavi u vašem radnom okruženju?*

Preporuke za prilagodbu i individualizaciju pristupa učenici N. N.

Opće preporuke za prilagodbu i individualizaciju pristupa za sve predmete i nastavnike:

a) Prilagodbe u okruženju

- dodijeliti radno mjesto bliže mentoru/stručnom učitelju radi nadzora i usmjeravanja tijekom procesa rada i učenja i osiguravanja rada na siguran način
- omogućiti učenici pomoć drugih učenika i zaposlenih - točno joj reći kome se može i na koji način obratiti ukoliko joj je potrebna pomoć oko organizacije i izvođenja određene aktivnosti

b) Prilagodbe u učenju i poučavanju (prilagodbe metoda, sredstva i oblika rada, ...)

- davati kratke i jasne upute za rad
- pisane upute i zadatke dodatno pojašniti usmeno
- češće provjeravati razumijevanje upute;
- često provjeravati napredak učenice, poticati ju i ohrabrivati u radu
- potpitanjima učenicu usmjeravati u radu; duže čekati na odgovor prilikom postavljenog pitanja; pružiti pomoć učenici pri rješavanju zadataka
- češće provjeravati razumijevanje pojedinih koraka rada, po potrebi pojednostavljivati, dati primjere iz svakodnevnog života;
- ponovno objasniti jednostavnijim rječnikom složenije i nepoznate pojmove
- kod rada s pisanim uputama, učenici dati bitne činjenice na koje treba obratiti pažnju
- izraditi nastavne listiće s izdvojenim i istaknutim bitnim koracima, sadržajima rada
- dozirati zadatke; preferirati jednostavnije zadatke; teže zadatke podijeliti u više manjih; preporuča se učenici nabrojati sve korake za izvršenje zadatka ; zadatke riječima dodatno pojašniti učenici
- omogućiti učenici više vremena za izvođenje zadatka
- pripremiti za učenicu pitanja/zadatke za ponavljanje gradiva, a koja će se kasnije provjeravati
- primjena shematskih prikaza: predočavanje sadržaja na pregledan način

- postupno uvođenje u apstraktan način razmišljanja; postupno uvoditi apstraktne pojmove, povezivati nove apstraktne pojmove s poznatima, stavljati ih u kontekst životnog okruženja učenika
- pohvaljivati (nagrađivati) učenicu za odrađene zadatke (naglasiti trud i napredak, a ne samo krajnji rezultat);
- dozirati domaće zadaće; prilagoditi zadatke za domaću zadaću; češće provjeravati način vođenja Mape praktične nastave

c) Prilagodba vrednovanja

- učenici dati jasne naputke o tome što se od nje očekuje
- preporuča se radne zadaće razdijeliti na manje dijelove te provoditi češće i kraće provjere
- davati česte povratne informacije
- potpitanjima poticati i ohrabrivati učenicu
- dulje čekati na odgovor prilikom postavljenog pitanja
- učenici dati kratke i jasne upute i provjeriti razumijevanje uputa tijekom rad na zadatku
- ukoliko ne stigne sve riješiti ili pogrešno riješi zadatak zbog nepažnje, nerazumijevanja zadatka ili zamora, omogućiti joj dodatno odgovaranje
- omogućiti dodatno vrijeme za izradu vježbi, smanjiti opseg poslova
- ukoliko je ocjena, osigurati dopunsku pomoć

d) Prilagodbe u odnosu na interakciju

- poželjno je poticati suradnju i smanjivati natjecateljsku atmosferu
- poticati međusobno pomaganje

e) Općenito

- češće pohvaljivati učenicu za trud i poželjno ponašanje kako bi se ojačao osjećaj kompetencije i povećala motivacija za rad
- učenici češće postavljati pitanja tijekom rad te davati povratne informacije o uratku kako bi se ojačao osjećaj kompetencije i povećala motivacija za rad
- jačati samopouzdanje i motivaciju zadavanjem zadataka koji dovode do uspjeha (manji broj zadataka, rad u manjim koracima...)
- po potrebi, ponuditi učenici individualnu pomoć.

Nakon proučenih materijala:

1. Razmislite i odgovorite koje su uloge mentora/majstora u radu s učenicima s teškoćama u razvoju?
2. Škola vas moli da osigurate praksu za učenika s teškoćom u razvoju. Razmislite kako ćete postupiti?
3. Odgovorite na pitanja za ponavljanje:
  - Navedite tri skupine učenika s teškoćama.
  - Kako se realizira postupak upisa učenika s teškoćama u razvoju u srednju školu?
  - Tko je dužan mentora upoznati sa sposobnostima i razvojnim specifičnostima učenika, njegovim odgojno-obrazovnim potrebama, primjerenom programu obrazovanja?
  - Kako se nazivaju primjereni redoviti programi odgoja i obrazovanja za učenike s teškoćama?
  - Koje su uloge mentora/majstora u radu s učenicima s teškoćama u razvoju?

LEKCIJA 3.4. Suradnja u procesu učenja i poučavanja

Sažetak: U ovoj lekciji saznat ćete da je suradnja kao oblik komuniciranja i stil ponašanja odlika komuniciranja između svih sudionika procesa strukovnog odgoja i obrazovanja. Upoznat ćete sudionike i područja suradnje.

Ključni pojmovi: suradnja, sudionici suradnje, područja suradnje, problemi u suradnji.

Očekivani ishodi učenja: Očekuje se da ćete nakon što savladate ovu lekciju biti sposobni:

- planirati suradnju s dionicima strukovnog obrazovanja
- razlikovati uloge sudionika suradnje
- nabrojiti područja suradnje
- identificirati probleme u suradnji.

U procesu poučavanja posebno je **važna suradnja**, zajednički rad u pružanju potpore učenicima da se razviju u osobe kvalificirane za ulazak u svijet rada, samopouzdanе i poduzetne osobe koje uče i spremne su aktivno i odgovorno sudjelovati u životu zajednice.

PITANJA ZA PROMIŠLJANJE

Kakvo je vaše osobno iskustvo kao učenika i/ili poslodavca vezano uz suradnju na praktičnoj nastavi?

Vjerujemo da ste svjesni važnosti suradnje za kvalitetnu pripremu učenika za svijet rada.

Učenje i poučavanje u strukovnom obrazovanju provode se **u ustanovama za strukovno obrazovanje i u svijetu rada**. Strukovna škola i radno mjesto u svijetu rada (obrtnička radionica/poduzeće) predstavljaju zajednički prostor za učenje temeljeno na radu. Kvalitetna suradnja svih sudionika olakšava zajedničko djelovanje usmjereno na ishode učenja i stjecanje kompetencija za izabranu kvalifikaciju.

Mentor je upućen na suradnju s učenicima i roditeljima, strukovnom školom i obrtničkom komorom, službom za profesionalno savjetovanje i uspostavlja partnerske odnose sa svima zainteresiranim za sudjelovanje u učenje utemeljeno na radu.

VIDEO

Pogledajte video zapis o iskustvu suradnje u učenju temeljenom na radu.

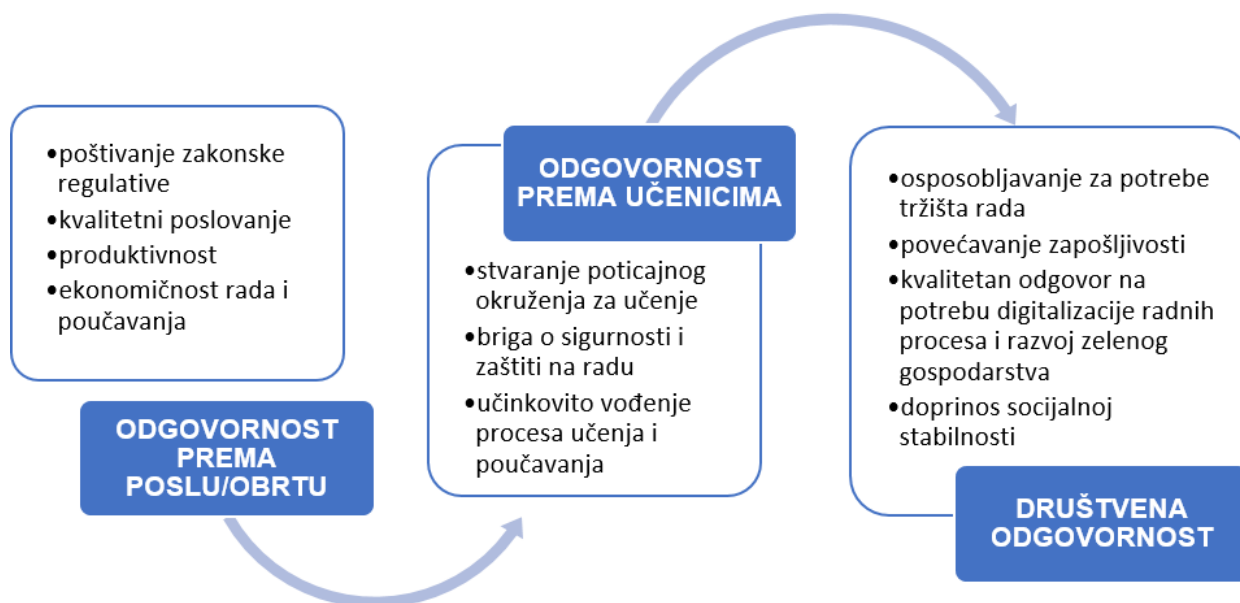
Sudionike i područja suradnje možemo sumirati tablicom koja slijedi. Pokušajte dopuniti popis.

SUDIONICI	PODRUČJE SURADNJE
Obrtnička komora	<ul style="list-style-type: none"> • licenciranje radionice • polaganje majstorskog ispita • osiguravanje naučničkih mjesta • oglašavanje slobodnih naučničkih mjesta • promocija strukovnih zanimanja • izbor naučnika • sklapanje (i raskid) ugovora o naukovanju • posredovanje pri rješavanju konflikata • suradnja sa savjetnikom za obrazovanje na pitanjima vezanim za organizaciju i unaprjeđenje učenja temeljenog na radu • sudjelovanje u edukacije majstora-stručnih učitelja • razmjena informacija o naučnicima • provođenje kontrolnih i naučničkih ispita • praćenje kvalitete poučavanja naučnika u radnom procesu • podrška u ispunjavanju ugovornih obveza
Strukovna škola	<ul style="list-style-type: none"> • usuglašavanje plana izobrazbe u radionici sa strukovnim kurikulumom za određeno zanimanje i operativnim planom i programom praktičnog dijela naukovanja • sadržajno i vremensko usklađivanje realizacije praktičnog dijela naukovanja na relaciji škola - radionica • poučavanje za rad na siguran način • razmjena informacija o materijalno-tehničkim uvjetima naukovanja • povratne informacije o radu i napredovanju naučnika • informiranje o reformskim procesima u školstvu i novim tehničkim rješenjima u radionici • vođenje evidencija i pedagoške dokumentacije • prevencija školskog neuspjeha i odustajanja od naukovanja • sudjelovanje u pripremi i realizaciji kontrolnih i naučničkih ispita • vrednovanje ostvarenosti ishoda učenja temeljenog na radu • samovrednovanje rada
Služba za profesionalno usmjeravanje Hrvatskog zavoda za zapošljavanje	<ul style="list-style-type: none"> • informiranje učenika o karakteristikama poslova u sklopu pojedinih zanimanja • razmjena mišljenja i preporuka o učeniku primjerenim zanimanjima • profesionalno usmjeravanje i razvoj karijere • savjetovanje o pitanjima financijskih potpora i mjera aktivne politike zapošljavanja • zajedničke promocije deficitarnih zanimanja

SUDIONICI	PODRUČJE SURADNJE
Roditelji	<ul style="list-style-type: none"> • upoznavanje i dogovor o načinima i dinamici suradnje • informiranje o pravima i obvezama – potpisivanje ugovora • razmjena informacija važnih za podršku učeniku • kontakti vezani uz najavu, opravdavanje, ali i preveniranje izostanaka s praktičnog dijela naukovanja/praktične nastave • prevencija neprimjerenog ponašanja • postupanja vezana uz nepoštivanje dogovorenih pravila ponašanja na naukovanju • povratne informacije temeljem rezultata praćenja rada i napredovanja učenika • informiranje o uspjehu na kraju obrazovnih razdoblja

Kvalitetni suradnički odnosi pomoći će mentorima da se uspješno nose s odgovornostima koje proizlaze iz uloge stručnog učitelja koju su preuzeli. To su odgovornosti prema učenicima, poduzeću/obrtu i društvu.

Tijekom učenja i poučavanja mogu se pojaviti problemi u ostvarivanju suradnje.

Eventualni problemi mogu biti posljedica neodgovornog odnosa pojedinih subjekata odgojno-obrazovnog rada i partnera u procesu poučavanja prema preuzetim obvezama. Potrebno ih je strpljivo rješavati.

PITANJA ZA PROMIŠLJANJE

Promislite na koje biste probleme u suradnji s drugim dionicima strukovnog obrazovanja mogli naići tijekom poučavanja u radnom okruženju.

Kako vi rješavate probleme na koje nailazite u poučavanju u radnom procesu?

Preporučamo:

Prvi korak u rješavanju problema je identificirati problem, priznati da postoji. Otvorenost za procjenu vlastitih snaga i slabosti, spremnost na aktivno slušanje, učenje i rad na sebi te argumentirana rasprava i dogovor učinkoviti su putevi za prevladavanje teškoća. Tome pridonosi i usmjerenost na rješenje, a ne traženje krivaca za probleme nastale tijekom učenja i poučavanja.

Problemi u suradnji sa školom mogu biti nedostatak suglasnosti oko ostvarivanja ishoda učenja, neusuglašeni raspored teorijske i praktične nastave, nedostatak nastavnika zaduženih za praćenje učenika, izostanak razmjene informacija o radu i napredovanju učenika, sukob ili preklapanje proizvodnih i obrazovnih interesa, (ne)pridržavanje zakonskih propisa.

Preporučamo da nedostatke u suradnji ili izostanak suradnje roditelja s mentorom rješavate u kontinuiranoj komunikaciji sa školom.

PRIMJER: STUDIJA SLUČAJA

Suradnja na HOK, HGK, HZZ, KZ županije i škola na [promociji deficitarnih zanimanja](#).

Nakon proučenih materijala:

1. Razmislite koja su područja suradnje mentora u gospodarstvu tijekom učenja u radnom okruženju s roditeljima, školom i HOK-om?
2. Izradite KREDA analizu: Suradnja poslodavac- škola.

OBRAZAC

Predložak za izradu KREDA analize:

ERASMUS+
Joint Mentorship

Better Cooperation for Better VET

**Co-funded by
the European Union**

www.hok.hr